

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN



Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

 <https://doi.org/>

10.55107/turksosbilder. 1209320

Yusuf Kamil ÖZDAĞ

ykozdag0616@gmail.com

0000-0003-0773-4640

Doğu ÖZKAN

doguozkan1992@outlook.com

0000-0001-7306-6260

Öz

Günümüz yazarları arasında önemli bir yeri olan Nazan Bekiroğlu hem modern hem de klasik edebiyatın birikimlerinden yararlanarak, içerik ve biçim bakımından özgün eserler yazar. Bekiroğlu'nun entelektüel ve iyi bir edebiyat akademisyeni olmasının, eserlerinin özgünlüğüne ve edebî değerlerine büyük katkı sağladığını söylemek mümkündür. Bekiroğlu'nun kendisine özgü bir dille aktardığı eserlerindeki dikkat çeken en önemli nokta, onun yazı serüvenine yüklemiş olduğu anlamdır. Onun için yazı, iyi ile kötünün, yalan ile doğrunun, siyah ile beyazın birbirlerine karıştığı, her şeyin grileştiği ve gerçeğin başta seçilemez olduğu bir hayatta “mutlak gerçeği” aramaya verilen isimdir. Yazar, arama sürecinde bireylerin yalnızlığını, dağılımlılığını, aşk ve ölüm perspektifinden yalnızlığıyla anlatır. Bu incelemede, yazarın *Mücellâ* isimli romanının kadın karakterleri değerlendirilir. Analitik bir yaklaşımla, metin merkezli bir okuma çalışması yapılarak, eserde bulunan kadın karakterlerin aile ve hayat karşısındaki duruş ve tavırları üzerinde durulur.

Anahtar Kelimeler: Mücellâ, Roman, Nazan Bekiroğlu, Kadın.

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

In the Novel She Describes the Attitude of the Woman Against Family and Life

Abstract

Nazan Bekiroğlu, who has an important place among today's writers, writes works that are seen to be original in terms of content and form, making use of the knowledge of both modern and classical literature. It is possible to say that Bekiroğlu's being an intellectual and a good literary scholar contributed greatly to the originality and literary values of his works.

The most striking point in Bekiroğlu's works, which he conveys in a language unique to himself, is the meaning he attributes to his writing adventure. For him, writing is the name given to the search for "absolute truth" in a life where good and evil, lie and truth, black and white are mixed together, everything becomes gray and the truth is indistinguishable at first. The author describes the loneliness and disorganization of individuals in the search process with simplicity from the perspective of love and death. In this review, the female characters of the author's novel Mücellâ are evaluated. With an analytical approach, a text-centered reading study is conducted, and the stance and attitudes of the female characters in the work towards family and life are emphasized.

Key Words: Mücellâ, Novel, Nazan Bekiroğlu, Woman.

GİRİŞ

Nazan Bekiroğlu, modern Türk hikâyeciliğinin ve romancılığının önde gelen isimlerindedir. O, eserlerini farklı açılardan okunabilecek kadar zengin içeriklerle kaleme almıştır (Şeref, 2017: s. 51). Bekiroğlu yazmış olduğu eserlerini; “*arayışlarımın, sorularımın, meraklarımın, kuşkularımın, çelişkilerimin, bunalmalarımın ve bulmalarımın ve yitirmelerimin görünür sabitesi*” şeklinde yorumlayarak; yazıyı bitmemek, yitmemek, yok olmamak, tükenmemek için bir yöntem ve bir nevi yaşamda kalma savaşı olarak görmektedir (Bekiroğlu, 1999: s. 24). Ona göre, bir defa yazının tadını almış kişinin sonsuzluğun kapısını aralayacağını ifade etmiştir; “*Yazı, yaşama yürekliliğini törpüler hayal ülkelerinin şefkatiyle. Kandırır, her iki anlamda da kandırır ve unutturur. Çünkü verdiği doyum ve yürek çarpıntısı, verdiği tamamlanma duygusu, yaşanmamış olanın acısı dâhil her şeyi unutturacak güçtedir*” (Bekiroğlu, 2005: s. 33).

Bekiroğlu, etrafındaki ağaçlara, kuşlara ve bulutlara yani doğaya karşı ayrı bir ilgi duymuştur. Bu ilginin, Bekiroğlu'nun hayata karşı “*huzursuz arayışı*”nın yansıması olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yazarlığının beslenmesini sağlayan bu arayış durumunu, “*hayranlıkla iç içe geçmiş huzursuzluklardı bunlar*” sözleri ile açıklamıştır (Turan, 2016: s. 33). Söz konusu hayranlık ve karışık duyguları arama dönemlerini tebessüm ile geçiştiremeyen yazar, “*huzursuzlukla başlayan yaratma sancılarını*” üniversitede resim yaparak geçiştirmeye çalışmıştır. Çocukluğunda başlayan bu arayışı, 1979 yılında, 22 yaşına geldiğinde “*büyük uyanış*” olarak tabir ettiği değişim ile sona ermiştir (Dursun, 2012: s. 45).

Bekiroğlu'nun, kültürü, geleneği ve İslam medeniyetinin temellerini eserlerine başarıyla taşıdığı ve bu değerleri başarılı olarak kullandığı görülmektedir. Eserlerinde tarih ile güçlü bağ kuran yazar, “*Var mıydılar/Var iseler bizim gibi miydiler?*” tecessüsünün üzerinden tarihi geçmiş zamandan yansımasından irdelemiştir (Kabaklı, 1997: s. 885). Bu anlamda modern Türk edebiyatı içinde dikkat çeken önemli isimlerden biri olmuştur. Bu yönü, modern yazın hayatının yelpazesi içinde incelenmeye değer ve önemsenen

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

bir yazar olmasını sağlamıştır (Şeref, 2018: s. 51). Yazar, ilk eserlerinde masalsılığı ve sembolü ön plana çıkarmasına karşın, son romanları olan Mücellâ ve Nar Ağacı'nda sadeleşmiştir. Bu durumu “her şeyi özetleyecek cümle”yi bularak ve “Ben artık düz cümleler kurmak istiyorum” cümlesini kurarak ifade etmiştir (Bekiroğlu, 2015: s. 231).

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada Mücellâ romanında aile ve hayat karşısında kadının tutumu incelenmiştir. İnceleme tematik eksenli yürütülmüştür. Olay örgüsü öğelerinin çatışmasının veya karşılaştırılmasının en doğru ve özlü ifadesi temadır. Tüm metinler düzenlenen bir olay örgüsüne sahiptir. Başka bir deyişle, yalnızca metinde geçen bir kuralla doğru şekilde ilişkilendirilirler. Bu bağlamda her metin bir temanın etrafında birleşen bir olay bağlamında meydana gelmektedir. Her bir temanın bir anlam değeri bulunmaktadır. Ancak hepsi metnin teması etrafında birleşmektedir; bu durum da temanın tamamlanmasını sağlamaktadır. Tema temelde soyuttur. Kıskançlık, aşk, vatan sevgisi, yardımseverlik gibi kavramlar ile ifade edilen temalar, olay ve olay örgüsü, zaman ve mekân, kişiler bağlamında somut değerler kazandığı görülmektedir. Kısaca somutlaştırılmaktadır. Her eserde bir tema vardır ve aynı tema kapsamında sayısız eser yazılabilir. Her eser birbirlerinden farklıdır. Bu durumda temanın bir eserde somutlaştırılması onun, eserin konusu olması demektir (Aktaş, 2015: 69).

Bu çalışmada Mücellâ romanında aile ve kadın temaları değerlendirilmiştir. Toplumdaki en küçük birim olan aile, edebiyatın ve özellikle de roman yazarlarının sıklıkla kullandığı temalardan biridir. Aile konusunu yazarlardan bazıları bilinçli bir şekilde ele alınmış; bazıları da belirli bir düşüncenin topluma aktarılması üzere bir araç niteliğinde kullanmışlardır. Sosyal yapılardan biri olan ailenin hem sosyoloji hem de edebiyat alanında işlenen bir tema olduğunu söylemek mümkündür (Farshad, 2021: s. 3). Aile insanların var olduğu andan bu yana olan bir kurumdur. Tarihsel gelişimiyle ilişkili olarak çeşitli araştırmalar ve öne çıkan bakış açıları bulunmaktadır. Düşünürlerin bazıları farklı araştırmalarına bazılarıysa kutsal kitaplara dayanmaktadır. Canatan ve Yıldırım (2011: s. 22) yazarların ve kutsal kitapların ilk aile konusunda yazdıklarının dünya toplumlarını etkilediğini düşünmektedirler. Onlara göre, kutsal kitaplarda “*aile, ilkin Âdem ve Havva'nın yaratılması ve birlikteliği ile kurulmuştur. Demek ki aile ilk insan toplumunun temeli ve başlangıcıdır.*” Bekiroğlu'nun da romanları aile temasını anlamlandırma ve çözümlenme konusunda önemli malzemeler verir.

Bekiroğlu'nun romanlarında aileler genelde çekirdek ve küçük ailelerdir. Olaylarsa bu aile üyelerinin etrafında geçmektedir. Romanlarında genelde sayıca fertlerden oluşan aileleri seçen yazar, bu durumu bir fırsat gibi görerek, o ailedeki fertler hakkında detaylı bilgi vermektedir (Farshad, 2021: s. 34). Yazar “*Lâ Sonsuzluk Hecesi*” romanında, insanlığın hatta dünyanın ve ilk ailenin ortaya çıkış öyküsünü anlatmıştır. Bu romanda, kutsal metinlere dayanan bir olay ele alınarak, şiirsel ve masalsı bir üslup ile farklı açılara dikkat çekmektedir. “*Yûsuf ile Züleyha*” isimli eserinde, Yusuf'un on bir kardeşi olduğu görülür. “İsimle Ateş Arasında” eserde, İstanbul'da yaşanan iki temel olay zinciri olduğu görülür. Biri Numan'ın hikâyesi, diğeriye Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasından yıkılmasına kadar anlatılan hikayedir. Burada yazar, Numan'ın ailesini incelemiştir. “*Nar Ağacı*” romanında, Zehra ve Settarhan karakterlerinin aileleri kaleme alınmıştır. Eser, bu iki karakterin aileleri ile birlikte yaşadıkları maceralar ve bütün olayların sonucunda birbiriyle tanışması ve evlenmeleri üzerine kurgulanmıştır.

Bu çalışmada incelenen Mücellâ romanında ise; sınırlandırılmış bir aile tipine rastlanmaktadır. Toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin insanlar, özellikle de kadın hayatında oluşturduğu farklılıklar değerlendirilmiştir. Yazarın özellikle üzerinde durduğu toplum yaşamında görülen değişiklikler değil; Mücellâ'nın yaşamındaki değişmeyen sebepleri sorgulamaktır. Mücellâ karakterinin etrafından sarmalandığı görülen olaylar, farklı karşılaştırmalarla sunulmuştur. Toplumsal baskıların altında erkek-kadın ilişkilerindeki çıkmazların altı çizilmektedir. Romanda, yazarın özyaşamöyküsünden iz düşümler de yer almaktadır. Genç kadınların, kendi kararlarını verme sürecinde yaşadıkları aile baskıları, aile baskısıyla kendi

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

isteklerinden vazgeçme durumları romanda işlenen konular arasındadır (Akarkan, 2017: s. 8).

Bu bilgilerden hareketle çalışmanın ilk bölümünde, analitik bir yaklaşımla, metin merkezli bir okuma odağında roman, ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Böylece kadın karakterlerin olay örgüsü içerisinde, aile ve hayata karşı sergilediği tutumları da gözler önüne koyulmuştur. İkinci bölümde ise tespit edilen temalardan hareketle, kadın karakterlerin bu temalardaki görevleri, eser içinden sunulan örneklerle desteklenir. Sonuç bölümünde ise kadın karakterlerin üzerine yapılan incelemede elde edilen temalar ile kadının görevi konusunun bir koşutluk içerdiği görülür.

ROMANA GENEL BAKIŞ

Romanda, annesiyle büyüyen Mücellâ ismindeki bir kızın hayat hikâyesi 1920 ile 1970'lerin Türkiye'sinde yaşanan gerçek olayların zemininde, özenli bir şekilde kurgulanmıştır.

Romandaki olaylar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Tevfik Efendi ile Neyyire Hanım'ın Fahir ve Mücellâ isminde iki çocukları olur. Fahir'in, Mücellâ'dan on dört yaş büyük olması evden erken ayrılmasının en büyük nedenidir. Neyyire Hanım'ın Mücellâ'ya hamile olduğu sene, Tevfik Efendi de şeker hastalığından hayatını kaybeder. Fahir, Keriman isminde bir kızla evlenerek, annesi ile birlikte yaşamaya başlar. Ancak, sonradan Keriman ve Neyyire Hanım'ın arasında anlaşmazlıklar başlar. Bu durumun sonrasında Fahir ve Keriman İstanbul'a gitmeye karar vererek oradan ayrılır.

Oğlu ve gelininin gitmesinin ardından tek başına kalan Neyyire Hanım'ın, bir başına çocuğunu büyütme çabası ve zorluklar yaşaması romanın temel konusudur. Neyyire Hanım, kızı Mücellâ'yı çok sever ve üzerine titrer. Mücellâ'nın da annesini sevdiği ve sözünden hiç çıkmadığı görülür. Mücellâ ilkokulu bitirdikten sonra Neyyire Hanım kızının başına bir şey gelmesinden korktuğundan onu ortaokula göndermemeye karar verir. Mücellâ'nın kuzeni Filiz ise Akşam Sanat Okuluna başlar.

Filiz ile Mücellâ gençlik dönemlerine geldiklerinde, Filiz âşık olur. Mücellâ da annesinin uyguladığı baskı nedeniyle bakkala gitmenin dışında başka hiçbir şey yapamaz ve hiçbir yere gidemez. Evde olduğu sürede annesinden dikiş nakış öğrenen Mücellâ, bütün mahalleye yetecek kadar çeyiz hazırlar. Öte yandan kendisi de yetişkin olmuş ve evlenme yaşı gelir.

Filiz bir süre sonra İş Bankasında çalışmaya başlar. Mücellâ ise hâlâ evde vakit geçirir. Yemek yapmak, ev işleri ve çeyiz hazırlamak gibi işlerle uğraşır. Filiz, Refik Bey isminde bir mühendisle evlenir. Hatta çeyiz hazırlamadığı için Mücellâ'nın hazırladığı çeyizlerden alır. Filiz ve Refik Bey'in iki kızları olur. Filiz bankada çalıştığı için çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemez ve bu yüzden çocukları da Mücellâ büyütür.

Mücellâ, otuz yaşında hâlâ bekârdır. Bir süre sonra abisinin torunları olmuştur. Evlenemeyeceğini anlayan Mücellâ, annesinin sözünü dinlememeye ve tek başına evden çıkmaya, gezmeye başlar. Bir gün yine dışarı çıkarken annesi arkasından “geç kalma” diye seslenir. Mücellâ içinden annesine sinirlenir. Eve döndüğünde sokakta bir kalabalık görür ve panikler. Annesinin vefat ettiğini öğrenerek yıkılır. Yalnız yaşamaya başlayan Mücellâ'ya komşuları destek olur. O da tıpkı annesinin bir zamanlar olduğu gibi mahallelinin dert ortağı olur.

Mücellâ, gençliğinde yaptığı çeyizleri, ihtiyacı olan fakir ailelerin genç kızlarına dağıtır. Bir gün o da tıpkı annesi gibi tek başına, bordo halının üzerinde son nefesini verir. Kendisinden geriye, dantel işlemeli bir sandık örtüsü ile abonoz kaplı bir ayna kalır.

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

KADIN KARAKTERLERİN TEMALARDAKİ GÖREVLERİ

Bekiroğlu, sosyolojik zeminde kadın-erkek ayrımı olduğu inancını taşımaktadır. Çağdaşı olan kadın yazarlarda görüldüğü gibi, salt kadın üzerine eğilmediği görülür. Kadınlarla ilişkili mevcut sorunların “topyekûn bir kültür seferberliği”yle çözülebileceğine inandığını söylemek mümkündür: “*Erkek kurtulursa kadın da kurtulur. Birleşik kaplarda her şey birbirine bağlı*” diyen yazar, erkek-kadın ayrımından öte her ikisini de kapsayan evrensel mesele ve değerlere değinir (Gökmen, 2011: s. 3-4).

Bekiroğlu, erkek ve kadının evrene karşı birbirinden farklı algı düzleminde yer almaları sebebiyle edebiyat dünyasında dişil yazının varlığının önemini vurgular. Edebiyat dünyasında kadın ve erkek ayrımının yapıldığı; aralarında farklılıklar olduğu, ancak bu farklılığın cinsiyet nedeniyle değil kadın ve erkek ruhunun arasındaki farktan kaynaklandığı düşüncesindedir (Göçmen, 2011: 3): “(...) *Erkek ruhu ile kadın ruhu arasında fark olduğunu memnuniyetle kabulleniyorum. İyi ki var. Çünkü var oluşun pek mukaddes gerçeği bu. Kadına özgü bir algı tarzı varsa ki var, onun edebiyatında da kendine özgü bir ediplikten söz etmeli*”.

Bekiroğlu, kadının var oluşunu insanlık ve tarihsel bağlamda değerlendirilmesinin önemli olduğunu vurgular. Burada kadının çift kutupluluğunun altını çizer. Kadın: “*Aynı zamanda hem hayrın hem şerrin hem iyiliğin hem kötülüğün hem felahın hem helakin anahtarı, sevk edicisi, mürşididir. O, atom bombası gibi öldürücülüğü, rahmet yağmurları gibi de hayat vericiliği aynı anda bağrında taşır. Ancak tercih noktasında kendisinin olduğu kadar çevresinin de etkisi altındadır*”. Bekiroğlu’na göre, bu çift kutupluluk, sadece kadınların değil, insanlığın tümü için geçerli olan ortak özelliktir. Ancak o, kadının cazibesinin burada hem önemli hem de hırpalanmasına neden olan bir durum olduğu düşüncesindedir.

EĞİTİM

Eğitim ve cinsiyet tartışmaları, eğitimde toplumsal cinsiyetin tecrübeleri ve eğitim yapısını etkilediğini aktarmaktadır. Bu açıdan, 20. yüzyıldan itibaren toplumsal cinsiyetin belli anlamlarda eğitim fırsatlarını şekillendirdiği görülmektedir. Araştırmacılar toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsallaşmasında dört ana faktörün etkili olduğunu belirtmektedir: aile, arkadaşlar, okul ve medya. Eğitimin ataerkil bir sistemin unsurlarını gizleyen kurumsallaşmış yapı olduğu belirtilmektedir. Eğitim sistemleri, halen var olan toplumsal cinsiyet klişelerinin ve değerlerinin yeniden üretilmesinde kilit rol oynamayı sürdürmektedir (Acker, 1987: s. 420). Bu sebeple eğitimde cinsiyet eşitliği, kız çocuklarının eğitim hakkı gibi konular halen gündemdedir. Kızlar için fırsat eşitliği, her iki cinsiyete eşit muamele, cinsiyetçilik karşıtı öğretim materyalleri, kızların geleneksel olmayan alanlara erişimi ve cinsiyet eşitliği gibi eşitlikçi okul uygulamalarını organize etmek için çalışmaktadır (Thompson, 2003: s.11).

Romanda, Neyyire Hanım kızı Mücellâ’yı babasız büyütmek zorunda kalır ve onu eğitiminden mahrum bırakır. Kur’ân’ı okumasını bilen ancak yeni harfleri karıştırdığından okumayı sökemeyen Neyyire Hanım için (s. 22) iki kelimeyi bile hecelemeden okuyamadığı görülen Mücellâ’nın başarısız olmasında “ahir zaman muallimleri”nin payı bulunur: “(...) *Öyle ya aklı bir karış havada, hepsi de yeni yetme, birbirine benzeyen bu ahir zaman muallimleri kızlı erkekli bütün talebeleri önlerine katıp ‘Bayrak salla, şarkı söyle’ nizamında yürütmekten başka ne bilir ne öğretirlerdi?*” (s. 26).

Ev ile okul arasında bulunan kısa mesafenin kız çocukları için tehlikeli olduğu düşüncesine sahip olan Neyyire Hanım (s. 26) “*babasız kız çocuğunun ilkokuldan sonra okuması*”nın da gereksiz (s. 38) olduğunu vurgular. Yazarın, kız çocuklarının eğitimi ile ilgili Neyyire Hanım’ın dilinden aktardığı söylemler, esasen uzun dönem erkek egemen yaşanan toplumsal yapıların “*Kız çocuğu değil mi, okuyup da ne olacak?*”, “*Kırsın dizini evinde otursun*”, “*Okuyacağına evinin kadını olsun*” gibi kadınların yaşam alanlarını sınırlandıran, kendilerini geliştirmelerini engelleyen kalıplaşan yargıların tekrarı gibidir. Neyyire Hanım,

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

“Kızorta'nın kızlarının namı” (s. 38) nın herkes tarafından duyulduğunu belirtir. Buna karşın Koç ve Kaya'ya göre (2006: s. 129) eğitim, kişilik gelişimi ve özgürleşme için çok önemlidir ve cinsiyet gözetmeksizin tüm vatandaşlar için anayasal bir haktır.

Akşam ezanından sonra, okuma yazma bilmeyenler için Millet Mektebi açılmıştır. Neyyire Hanım, burada aldığı dört aylık eğitimin ardından okuma yazma öğrenir. Ölen kardeşinin eşi olan Mümine Hemşire, Mücellâ'nın beşinci sınıfın ardından kızı Filiz gibi dikiş nakış öğretilen “Akşam Sanat” a gitmesi gerektiğini düşünür (s. 39). Buna karşın Neyyire Hanım'ın nazarında Mümine Hemşire, kızı Filiz'i dahi “çekip çeviremez, kulağını bükemez” (s. 39).

Sonuç olarak eğitimin sadece insanı toplumsal yaşamında hazırlamamakta, kültürel edinimlerin yanında istihdam fırsatları sunması bakımından ekonomik de katkılar sunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini yakalayamayan kız çocuklarının istihdam ve iş gücüne katılım olanakları da kısıtlanır. Bu sebeple, yalnızca yasaların özelinde değil toplumsal yargıların da değiştirilmesi, kültürel değişimin desteklenmesi; toplumsal cinsiyet eşitliğinin eğitimde tutularak düzenlemelere ihtiyaç vardır (Gedik, 2015: s. 2015).

EKONOMİK BAĞIMSIZLIK

Kadınlara henüz küçük yaşlardan itibaren evsel becerilerin öğretildiği görülürken; erkekler ekonomik yapı içinde ücret karşılığı pazarlanabilen becerilerle donatılırlar. Böylece kadınlar, çocukların ve bireylerin fiziksel ve duygusal bakımını gerektiren işle sosyal olarak özdeşleştirilirken, erkekler bağımsız ve iddialı davranış gösterebilecekleri işlere mahkûm edilmektedir. Sonuç olarak, kadınlar için uygun görülen mesleklerin genelde öğretmenlik, hemşirelik veya sosyal hizmet gibi meslekler olduğu; erkeklerin kaynakların sahipleri olarak daha görünür oldukları belirtilmektedir (Güldü ve Kart, 2009: s. 103).

Romanda bankada çalışan Filiz'in, lisede öğretmenlik yapan Yurdanur'la Almanya öncesinde tütün fabrikasında işçi olarak çalışan Keriman'ın dışında Mücellâ, Neyyire Hanım, Müzeyyen Hanım, Nefise Hala, Mümine Hemşire, Pervin, Güzide, Zarife ve Rengin gibi birçok kadının ev hanımı olduğu görülür. Romanda kadınların iş yaşamını sınırlandıran ataerkil yapı, beden gücüne dayalı birçok iş yerinde kadını erkeğe bağımlı duruma getirme isteğiyle erkekli ev ve erkeksiz ev kıyası ile karşılanır.

Romanda mekân ve kadın ilintisinin feminist eleştiri bakımından dikkat çeken yönüyle eril bakışın biçimlendirdiği mekanların, geleneksel yapı tarafından mahremiyet alanı şeklinde görülme durumudur (Alkan, 1999: s. 10). Neyyire Hanım'ın eskiden bir zelzelede yıkılmasının ardından bir türlü onaramadığı evinin yıkık duvarı, “erkeksiz ev” düşüncesine bağlanır (s. 21). Fahir'in eve geldiğinde evin çatısını aktarma, evdeki masanın kırık bacağına yapma, soba borularını boyama, bacayı temizleme gibi işleri yapması da “erkekli ev” olarak sunulur (s. 102). Kadının korunması ve kollanması gerektiği düşüncesini taşıyan bu anlayış, kadının özgürleşmesinin önündeki en büyük engel olarak yorumlanmaktadır (Kaylı, 2011: s. 15).

Romanda, kadının maddi olarak erkeğe bağımlılığı yine feminist eleştiri bakımından önemlidir (Erdal, 2017: 151). Fahir'in, İstanbul ve Almanya'da çalıştığı dönemlerde annesine para gönderdiği, annesinin ölümünün ardından kardeşi Mücellâ'ya gazlı ocak ve buzdolabı alması için para verdiği görülür (s. 184, s. 261). Bununla birlikte başta erkeğe bağımlı olduğu görülen kadınların yaşadığı tüm zorlukların karşısında kendi ayaklarının üstünde durabileceğiyle ilgili ileti, Neyyire Hanım'ın yaşadığı maddi sıkıntılar sebebiyle gelinlik yatağının yünü Bitpazarı'nda satmak zorunda kalışıyla verilir (s. 35).

AŞK

Nazan Bekiroğlu'nun farklı mekân ve zamana yayılmış kurgulamaları “aşk” ortak temasında birleştirdiği gözlenmektedir. Yazar, bunun nedenini “Çünkü aşk dünü, bugünü ve yarını birbirine bağladığı gibi onu anlamların da üzerinde olana bağlayan sayılı müsterekten biri. Varlığın sağaltılma alanı. Evrenin özetine

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

ait bir suhuf” şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca ona göre “...aşk ekseninde işlevsel kılınan bu kahramanların muhayyileleri, bilinçleri ve tecrübeleri” ile zaman sınırlılığını da aşkıklarını belirtmektedir (Gökmen, 2011: s. 37).

Aşkı yeniden var etmek olarak ifade eden Bekiroğlu, aşkın ulaşmak istediği nihai noktanın aklın iflas etmesi olduğunu düşünür. “*Seni kendi içimde senden başka bir biçimde var ettim. Böylece senden ‘sen’den de farklı bir sen çıkardım. Şimdi o ‘sen’i seninle nasıl bozabilirim?*” (Bekiroğlu, 2015: s. 20). Ayrıca, aşkın sorumluluğunun aklın devreye girmesini önlemek olduğunu belirtir. Kişilerin yaşadığı aşkı, hayretler içerisinde kalınan *hayranlık* durumundan, sevilenin yeniden kurguladığı *yaratma* durumuna, oradan içinde yarattığı sen ile gerçek senin aynı olmadığını görülmeye başlandığı ve aşka karşı inancın kaybedildiği *kıyamet* hâline geçtiğini belirtir.

Aşkın bu üç önemli hâlinin ardından dönüşüm ve değişimin kaçınılmaz olduğunu aktaran Bekiroğlu’nun, buradan her şeyin gölgeye dönüştüğü ve kendini avundurduğu sükûnet ya da düşenleri bir dağ gibi dalgaların kıyıyı vurduğu zamanlarda ortaya çıktığı; varlığı ile yokluğunun arasında farkın görülmediği “*cinnet*” durumuna geçildiğini aktarır. Bekiroğlu’na göre (2013: 52-54), cinnet durumunun devamındaysa en az aşk kadar yakıcı ve katıksız bir duyguyu ifade eden *nefret* veya *affedilme-af dileme* dönemine geçilir.

Mücellâ eserinde birçok kadının aşktan muzdarip olduğu görülür. Öyle ki Güzide’nin yaşadığı gibi cinnet ve nefret hâlleri hâkimdir. Aşka açılan kapılardan bir felaketin gireceğiyle ilgili ciddi inanca sahip olduğu görülen Neyyire Hanım’a (s. 89) göre dünyada yolunun aşka uğrayıp, hayatı bedbaht olmayan tek bir insan yoktur: “*(...) Saadet Hanım’ın kızı Muallâ (...) Ama ağır olup batman gelmeli kız kısmı (...) Terk edip gitmişti oğlan arkasına bakmadan. Hevesini almıştı nasılsa. O kadar vaat, nikâh, evlilik sözü buhar olup uçmuştu. Kız ise kuruyup verem olmuştu*” (s. 89-90). Benzer kaderi nişanlısının terk ettiği Şefika’yla (s. 89) sevdiği delikanlının fakir olması sebebiyle ailesinin evlenmelerine rıza göstermediği Nefise karakterleri (s. 89) yaşar. Üstelik Nefise, aşkın bedelini Çamlık’ta bulunan Sanatoryumda uzun süre yatarak öder (s. 89-90).

Romanda kaderine razı olan ve ailesinin onayladığı bir erkekle evlenen Nefise’nin tersine kızı Rengin, ailesi tarafından itiraz edilmesine karşın fırıncının oğluyula kaçır. Kızın ailesi ve çevresinin baskısı karşısında kararlarının arkasında duruşu, hayatını senelerce annesinin gölgesinde yaşayarak geçiren Mücellâ’nın takdirini alır: “*Aferin kız sana’ diyecekti. Kendi geminin dümenini kimseye bırakmadın. Annenin, zamanında yapamadığını sen yaptın. Sana aferin. Kız kaçması bu. Oğlan bekâr, kız bekâr. İki gün sonra nasılsa unutulur giderdi*” (s. 281).

EVLİLİK

İki karşı cinsin evlenmesiyle oluşan bir ilişki, beraberinde yeni bir durumu, ortamı ve yaşam biçimini getirir. Bu yeni duruma uyum sağlamak için eşlerin birbirlerini anlamaları ve güvenmeleri, sorumlulukları paylaşmaları ve sorunlarına çözüm bulmaları gerekmektedir. Bu nedenle eşler, ilişkilerinde sorunları çözmek ve beklentileri karşılamak için doğru iletişim kurmayı beklerler. Sağlıklı iletişim, tarafların birbirlerini anlamaya çalışmaları ve kendilerini birbirlerinin yerine koymaları ile sağlanabilir (Yazıcıoğlu ve Kayhan, 2011: s. 114).

Ailenin en önemli özelliği, sevgi odaklı ilişkilere odaklanmasıdır. Bu bakımdan aile, insanı sevgi ve sefkatle sosyal yaşama hazırlayan bir okul gibidir. Ailenin sağlıklı olabilmesi için kadın ve erkeğin zihinsel ve bedensel gelişimlerini tamamlamış ve yetişkinliğe ulaşmış olmaları gerekir. Ayrıca evlenme yaşı ile ilgili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Evlenme yaşı sadece ülkeden ülkeye değil, aynı ülkedeki farklı bölgelerde de değişebilmektedir (Özarlan, 2020: s. 250).

Romanda evli çiftler arasında olan Tefik Efendi’nin Neyyire Hanım’dan dokuz, Refik’in Filiz’den on beş, Yusuf Ziya’nın Yurdanur’dan yirmi yaş büyük olması önemli bir ayrıntıdır. Bunun doğal olarak

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

kabullenilmesi ise Filiz'in Refik'le nişanlanması sırasında Neyyire Hanım'ın söylediği ifadelerdir: “*Erkek kısmı genç kalır, kadın tez çöker. Erkek ne kadar büyük olsa o kadar iyidir*” (s. 97).

Eserde, Filiz'le Refik'in arasında görülen yaş farkına karşı Müzeyyen Hanım'ın gösterdiği tahammülü, Yusuf Ziya'nın seneler önce kendinden üç yaş büyük sevdiği Suna'ya gösterilmediği belirtilir. Müzeyyen Hanım'a göre, Suna'nın Yusuf'tan büyük olması doğru karşılanmaz (s. 146). Romanda yaşı yetmişe gelen kardeşi Hüseyin Efendi'ye baş harfleri 'M' olduğu ifade edilen iki kadının arasında “seçme hakkı” verilen geleneksel ataerkil yapı dikkat çekmektedir. Mücellâ'nın yastık başları, havlu ağızlarına işlediği görülen 'M' harfinin yanındaki boş kalan diğer harfi merak etmesiye hoş karşılanmaz: “*Nasıl olduysa Mücellâ 'Damat Bohçası mı bu?' diye soruverince öyle baktı ki ona Neyyire Hanım, bakış değil başka bir şey vardı gözlerinde, soyut bir şiddet. Bu bakışlar atlıyı atından indirebilirdi. 'Elinin işine bak sen kızım. (...) Gerisini sual etmen münasip düşmez'*” (s. 59).

ŞİDDET

Şiddet olgusu, en basit haliyle, bir kişiyi zorla veya baskıyla istenilen bir şeyi yapmaya zorlamak olarak tanımlanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca toplumsal ve bireysel düzeyde çeşitli boyutlarıyla gözlemlenen şiddet olgusu hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Şiddet olgusu ister potansiyel ister gerçek olsun, insanların yaşam kalitelerini zedeleyen, çeşitli olumsuz etkilere neden olan, bugün toplumların neredeyse tümünde mücadele edilen temel toplumsal sorunlardan biridir (Harcar, Çakır, Sürgevil vd., 2008: s. 51).

Toplumsal cinsiyetin temelinde kadına uygulanan şiddet, kadının insan haklarının ihlali bakımından, belli bir toplumun kültürel olgusu olmanın ötesinde evrensel sosyal bir problemdir. Bir dizi sosyal soruna da kaynaklık ettiği dikkate alındığında “sınır tanımayan şiddet” şeklinde tanımlanması anlamlıdır (Ertürk, 2015: s. 17). Romanda kadınların cinsel bir obje şeklinde gösterilmeleri, Erzincanlı erin, Güzide'ye fiziki şiddet uygulaması dikkat çeker (s. 317-318). Eserde geleneksel anlamda ataerkil düşüncenin temsilcilerinden biri olduğu görülen, erkeklerin celalli olması gerektiği inancında olan Neyyire Hanım, oğlu Fahir'in bir erkekten beklenilmeyen yumuşak mizaca sahip olduğunu düşünür. Üstelik bu durumun, eşi Keriman'a göre de bir erkek için gereğinden fazla olduğu görülür (s. 30). Buradaki esas nokta, ataerkil yapının erkeğe biçmiş olduğu cinsiyet rolleridir.

Kadına yönelik şiddet erkeklerin güçlerini savunmak için kullandıkları temel argümanlardan biri olarak görünmektedir (Saygılıgil 2016: s. 250). Şiddet, insanların doğal bir özelliği gibi algılanmaktadır. Genelde ikna ve inandırma yerine, güç ve kaba söz kullanma olarak ortaya çıkmaktadır. Kasıtlı bir şekilde “anlamın çarpıtılması” ile “aşağılayıcı davranış ve dile başvurmak” da şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Leymann ve Gustafsson, 1990: s. 251). Romanda kendinden beklenen davranışları sergilemeyen erkeğin geleneksel ataerkil yapı tarafından dışlandığı ve “hanım köylü” olmak ile suçlandığı görülür. Müzeyyen Hanım'ın tadilat ettirilen Paşazade'nin dede yadigarı köşkü, önce halkın dilinde bir ironi ile Paşazade'nin yalısına, sonra mahallelinin gözünde hanım köylülüğün simgesine dönüşür (s. 75-76).

TOPLUMSAL CİNSİYET

Geleneksel ataerkil yapıda küçük yaşlardan sonra erkek ve kız çocuklarına dayatılan cinsiyet rolleri romanda net olarak görülür. Neyyire Hanım, kızı olan Mücellâ'ya çocukluktan sonra kadınlık rollerini biçmeye başlar. O, bir kızın yarımını garanti altına almanın yolunun “*dizginini sıkı tutmak*” ve “*bugününün sınırını çizmek*”le mümkün olduğunu vurgular (s. 41). Kadınların geniş anlamda yalnızca cinsellikleri ile var olabilmeleri, ancak çeşitli medyalarda yer alan “fedakâr anne” ve “sadık eş” klişelerini dışlayarak, erkek söylemleri tarafından tanımlanan cinsiyet kimlikleri ile var olabilmeleridir (Atauz, Kardam, Saktanber vd., 2000: s. 213).

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

Neyyire Hanım: “Okulda hademe zili salladığı anda, hadi sana beş dakika müsaade, evde olacaksın. Gözüm üstünde. Tamam mı?” (s. 50) cümlesiyle Mücellâ'nın özgürlük alanını bahçelerinde bulunan karayemiş fidanıyla sınırlı tutar. Neyyire Hanım için bir şeylerden korunabilmek, ancak onunla hiç karşılaşmamakla mümkündür. Bu sebeple araya “bir sınır taşı” koymak gerekir (s. 47).

Kadınların erkek egemen bir zihin tarafından sorgulanmadan ticari amaçlarla yayılan klişeleşmiş değerleri, iyi ya da kötü, ancak her iki durumda da pasif ve sessiz olarak bir kadın imajı yaratılmasına neden olmuştur (Işık, 2002: s. 85).

Erkek egemen sosyal yapının seneler öncesinde Neyyire Hanım'a, Neyyire Hanım tarafından da kızına dayatıldığı görülmektedir. Bu sınırlandırılan hayatın, kuşaktan kuşağa aktarılması Mücellâ tarafından oyuncak bebeğine nasihatlerinde belirgin olarak görülür: “‘Bak!’ dedi sokak tarafını gösterirken. Bak! Bu karayemiş fidanı. Oradan bir adım öteye geçemeyeceksin. Anneler daima doğru söyler... Söz dinle e mi?” (s. 48).

Brook, (2016: s. 36-37) cinsellik derken, benliği daha geniş bir bağlamda cinsiyet farklılıkları, kökenler ve öz-tanımlar gibi sorunlardan kaynaklanan ve gündeme gelen cinsel bir varlık olarak anlamayı kastetmiştir. Romanda toplumsal cinsiyet bakımından önemli bir başka konu da geleneksel ataerkil ailenin biyolojik özelliklerinin dışında farklı anlamlar yüklenen anneliktir. Yılmaz'a göre (2010: s. 197) geçmişten bugüne erkek egemen toplumsal yapının kadın bedeninin üzerinde söz sahibi olma isteğinin altında yatan iki önemli geleneksel düşünce biçimi vardır. Bunlardan biri kadının vücudunun ailenin devamlılığını sağlayacak bir erkek evlat doğurması, diğeri ise kocanın namusunu korumanın kadının görevi olmasıdır.

Romanda geleneksel ataerkil yapı kapsamında annelik “erkek evlat” adına yeniden tanımlanır. Kadına atfedilen bu rol, Filiz'in bir tatil dönüşünde Mücellâ'ya getirmiş olduğu “Yıldız” mecmualarında (s. 122) ve Acem kahvehanesinin duvarındaki fotoğraflarda (s. 174) görülür. İran'da, Şah Rıza'nın kendine erkek evlat vermediğinden “dünyalar güzeli” eşini boşaması; Paris'te altın ve elmas işlemeli gelinlik diktiren Süreyya'yla evlenmesi (s. 122), ancak onun da kendinden beklenen veliahdı verememesinin üzerine “Farah Diba” ile evlenmesi (s. 174) söz konusudur.

GÜZELLİK

Mücellâ'nın Filiz'le beraber ayna karşısına geçip, güzel olmadığını kabul etmesi ve kaderine razı gelmesi de önemli temalardandır (s. 60). Aynalar ile arası iyi olmadığı görülen Neyyire Hanım'ın, aynada kendisini seyreden Filiz'le onun “Akşam Sanat”tan arkadaşı olan Nadire'ye verdiği tepkinin anısıdır (s. 85): “(...) Neyyire Hanım'ın aynalarla arası iyi değildi. (...) Aynalarla arasından su sızmayanlardan da hiç hazzetmezdi” (s. 85).

Romanda kıyafetin kişilerden ziyade, kişilerin kıyafeti güzel gösterdiği hakkındaki ileti Filiz'in nişan töreninde kadınlara hemcinslerinin gözünden baktığı görülen Mücellâ ile verilir: “Hepsi gözüne öyle güzel geldi ki. (...) İşte sözü sohbeti tatlı, zihninde saklı onca masal, kışsa, fıkra dillere destan Mutaves Hanım'ın henüz bir aylık gelini Zarife. Saçlarından, teninden, gözlerinden, ellerinden, bileğinden, ayağından, pabucunun ökçesinden, tırnağının ucundan, cümle azasından, endamından, yetmezmiş gibi güldüğünde dişlerinden ışık yayılıyordu sanki” (s. 105).

NAMUS

Namus kavramsal olarak, geniş anlamlar içermektedir. Bunun yanında erkeğin kadını, özellikle de kadının cinselliğinin denetleme aracı şeklinde kullandığı erkek tarafı oluşturulan değerler bütünü olarak yorumlanmaktadır. Namus kelimesinin çağrıştırdığı ilk olgu kadının cinsel saflığıdır. Kadınlar, gelenek, görenek ve töre tarafından belirlenen cinsel sakinme kurallarının dışında davranışlar sergilerlerse namusları

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

lekelenmiş sayılmaktadır (Faqir, 2001, s. 66).

Romanda “peçelerin bile kızların iffetsizliğine hamledildiği zamanlardan kalma, onca yıllık kocasının gündüz gözüyle diz kapağında yukarısını görmemişliğiyle övünen kadınlardan” (s. 39) sayılan Neyyire Hanım, Mücellâ'nın namusuna gelecek olan bir lekenin; bunun söylentisinin bile onu öldürebileceği (s. 39) düşüncesindedir. Neyyire Hanım'a göre, “Kız dediğin iffetinden tanınır” bundan dolayı da kız kısmı ortalıkta fazla görünmemelidir. Onun için tedbiri elden bırakmamalıdır. Dizginin en baştan sıkı tutulması ve düğümün sıkı atılması gerektiği aktarılır. Bir kızın yarımını “bir yuva kurmak garanti altına almanın yolu, onun bugününün sınırlarını çizmekle mümkün olabilirdi” (s. 41).

Romanda, kadına ve namus anlayışına en çarpıcı bakış ise anlatıcının Filiz ile Mücellâ'nın ayna karşısındaki yansımalarından sonra kurduğu “Masumiyetin ortasına bir damla kan, durgun göle bir taş kocaman” (s. 61) cümlesiyle gelir: “Şimdiyse o kaçınılmaz olan şey gerçekleştiğinde, masumiyetin kendisini terk ettiğini anlayamayacak denli masum kaldı Mücellâ. Şu an adını anmaya cesaret edemediği -zaten doğru dürüst bir adı da yoktu galiba- iki damla kan bedeninden çarşafına sızdığına o bedende bütün kötülükler gibi bütün hazlara da açık bir yanın var olduğunu yarım yamalak bir bilgi olarak bildi sadece” (s. 61).

Tartışma ve Yorum

Bekiroğlu, okuyucularda belirli bir kültür birikimin olmasını beklemektedir. Metinler ve türler arası ilişkiler ile örülen roman ve hikâyelerinin doğru anlaşılabilmesi bu şekilde mümkün olmaktadır. Bekiroğlu'nun roman ve hikâyeleri ayetler, hadisler, kutsal olaylarla kitaplar, Türk inanç figürleri, edebî kişilikler, kahramanlar, tarihsel olaylar, devirler, tarihsel yapı ve mekânlar, tarihî topluluklar, devlet adamları, kültür ve bilim gibi birçok alanlardan ortak birliktelik ilişkilerini içermektedir (Doğan, 2017, s. 37).

Bekiroğlu'nun, okurun kendisini anlayıp anlamadığı hususunda karamsar olmadığını söylemek mümkündür. Yazar, yeteri kadar anlaşıldığını düşünür. Anlaşılamamaktan korkusunun olmadığını, korksaydı yazmaktan vazgeçeceğini belirtmiştir. O, yazının bedelini hayat olarak görür ve bu bedelin ödenmesinin ardından yazının anlaşılıp anlaşılamayacağı ile ilgilenmemiştir. Okuyucunun yazarı seçtiği gibi yazarın da okuyucuyu seçebilme hakkına bahseden Bekiroğlu, birinin bile anlamasının ona yeteceğini aktarmıştır (Dursun, 2002: s. 45).

Bostan (2020: s. 82-83) Bekiroğlu'nun eserleri içinden halk kültürü örneklerinin birçok unsurunun görüldüğü en zengin romanın Mücellâ olduğu belirtmektedir. Mücellâ'da geleneksel anlamda Türk aile tipi örneği ve bu anlamda birçok gelenek, inanış, görenek ve uygulamalara yer verilmiştir.

Bu çalışmada incelenen Mücellâ romanı, Akarkan'a göre (2016: s. 15), değişim korkusu yaşadığı görülen bir kadının bir başka kadın tarafından yetiştirildiği ve onların çevresinde bulunan insanların trajik hallerinin ele alındığı bir eserdir. Eskinin değerlerini bir kalıp gibi kabullenmiş olan bir anne, kızını koruma iç güdüsü ile davrandığı; bu davranışlarının da korumayı istediği kızının yalnız kalmasına sebep olduğu aktarılır. Romanda, değişim süreciyle birlikte insanın durumu; toplumsal olaylar nezdinde değil kişisel çelişki ve ikilemler bakımından değerlendirmiştir. Özellikle kadınların yaşamlarındaki trajik baskıların gün yüzüne çıkarılması sebebiyle “kadın romanı” şeklinde adlandırılabilir (Akarkan, 2016: s. 15).

Roman, ailede bulunan baba karakterinin yıllar önce vefat etmesi üzerine ailede bir baba figürünün olmadığı görülür. Çocuklarını tek başına büyüten Neyyire Hanım ise, aile içinde son derece katı disiplinli ve muhafazakâr bir kadındır. Farshad (2021: s. 71), söz konusu disiplinin, onun toplumsal ahlaka uygunluk kaygısından oluştuğunu; hayata bakışından kaynaklandığını belirtmiştir. Mücellâ yalnızca annesinin kararları ile yaşayan bir çocuk olmuştur. Neyyire Hanım ise ona devamlı bahçelerinin duvarında bulunan karayemiş ağacını geçmemesi gerektiğini söylemiş; okuldan çıktığında beş dakika içerisinde evde olmasını, dışarıda hayatın cehennem gibi olduğunu belirtmiştir. Mücellâ'ya ev işlerini ve dikiş-nakış öğretmiştir. Mücellâ da

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

kendinden istenenin üstünde performans göstererek annesine layık bir kız olmuştur (Bostan, 2020: s. 45-46).

Sonuç

Nazan Bekiroğlu eserlerini, geleneği merkez noktası hâline getirerek kaleme alır. Yazarın, biçim ve içerik bakımından geleneğe bağlı kaldığı görülür. Ancak; yazarın, postmodern anlatı unsurlarından yararlandığı görüle de eserlerinde iletmek istediği iletilerde yine geleneği kullandığı görülür. Bekiroğlu'nun, bu yöntemle yazmış olduğu eserlerinin, edebiyat tarihinde gelenekten geleceğe bir köprü kurduğu söylenebilir. Yazar, bu yönüyle modern yazın hayatında önemsenen ve incelenmeye değer görülen bir yazar olarak karşımıza çıkar.

Türk edebiyatında önemli yazarlar arasında sayılan Nazan Bekiroğlu, eserlerinde farklı anlatım tekniklerini kullanmıştır. Bu çalışmanın amacı, Nazan Bekiroğlu'nun "Mücellâ" romanındaki kadın karakterlerin aile ve hayat karşısındaki tutumlarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, aile ve hayat hem edebiyatın hem de sosyolojinin konusu olarak anlamlandırılmaya çalışılır. Bu çalışmada Bekiroğlu'nun, romanlarındaki kadın karakterler ile bu karakterlerin temalardaki asli görevleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci kısmında, "Romana Genel Bakış", ikinci kısmın da ise, "Kadın Karakterlerin Temalardaki Görevleri" yer alır. "Mücellâ" romanı ile sınırlı tutulan çalışmada, analitik bir yaklaşımla, metin merkezli bir inceleme odağında eserin birinci bölümünde, annesiyle büyüyen Mücellâ ismindeki bir kızın hayat hikâyesi özetlenir. İkinci bölümde de olay örgüsünün şekillenmesinde etkili olan kadın karakterler ile tespit edilen temalar arasındaki ilişki sorgulanır. Özellikle kadın karakterlerin aile ve hayat karşısındaki tutumları, olaylara yaklaşımları, bakış açıları ile üstlendikleri görevler belirtilmeye çalışılır. Böylece temalar ile kadın karakterlerin üstlendikleri görevler arasında sıkı bir bağın olduğu düşüncesine varılabilir.

KAYNAKÇA

- Acker, S. (1987). Feminist theory and the study of gender and education. *International review of education*, 33(4), 419-4
- Akarkan, S. (2017). Nazan Bekiroğlu'nun son romanı Mücellâ. *Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 8-16.
- Aktaş, Ş. (2015). *Anlatma esasına bağlı edebi metinlerin tahlili (teori ve uygulama)*, Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Alkan, A. (1999). *Özel alan- kamusal alan ayrımının feminist eleştirisi çerçevesinde kentsel mekân*. AÜ. SBE Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Doktora Programı Güncel ve Toplumsal Sorunlar Semineri, A.Ü. SBF Basımevi.
- Atauz, A., Kardam, F. Saktanber, A. ve Yalın, H.İ. (2000). *Toplumsal cinsiyet eğitimi el kitabı*. Kadın İstihdamını Geliştirme Projesi T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Bekiroğlu, N. (1999). *Yazı ve Ölüm*, Yine, İstanbul: Mor Mürekkep.
- Bekiroğlu, N. (2005). *Mor Mürekkep*, 10. baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bekiroğlu, N. (2013). *Mimoza Sürgünü*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bekiroğlu, N. (2015). *Mücellâ*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bostan, R. (2020). *Nazan Bekiroğlu'nun romanlarının kaynakları*, [Yüksek Lisans Tezi], Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap.
- Doğan, S. (2017). Nazan Bekiroğlu'nun roman ve hikâyelerinde metinlerarasılık. *Journal of International Social Research*, 10(51), 32-37.
- Dursun, E. (2002). Nazan Bekiroğlu ile söyleşi, *Türk Edebiyatı*, 349, 44-48.
- Erdal, D. (2017). Nazan Bekiroğlu'nun Mücellâ romanının feminist eleştiri kuramı açısından incelenmesi, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 145-172.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır tanımayan şiddet. paradigma, politika ve pratikteki yönleriyle kadına şiddet olgusu*.

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

İstanbul: Metis Yayınları.

Faqr, F. (2001). Intrafamily femicide in defence of honour: The case of Jordan. *Third World Quarterly*, 22(1), 65-82.

Farshad, S. (2021). *Nazan Bekiroğlu'nun romanlarında aile*, [Yüksek Lisans Tezi], Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gedik, E. (2015). Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmanın Türkiye'de kadın hareketi üzerindeki etkisi ve toplumsal cinsiyet adaleti Kavramı. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 209-228.

Gökmen, Ü. (2011). *Nazan Bekiroğlu'nun hikâye ve romanlarında kadın kahramanlar*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güldü, Ö. ve Kart M. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: sosyal psikolojik bir değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(3):98-116.

Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O. ve Budak, G., (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), 51-70.

Işık, M., (2002), *Kitle iletişim teorilerine giriş*, Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.

Kabaklı, A. (1997). *Türk Edebiyatı* (Cilt 5). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kaylı, D. (2011). *Kadın bedeni ve özgürleşme*. İzmir: İlyaz İzmir Yayınevi.

Koç, E. ve Kaya, A. (2006). *Kadının el kitabı yasalardaki haklarımız*. İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Çağın Matbaacılık.

Leymann, H. (1990). Mobbing and psychological terror at workplace. *Violence and Victims*, 5(1),119-126.

Özarlan, S. (2020). Evlilik yaşı ve içerdiği sorunlar. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 14, 249-259.

Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Şeref, İ. (2018). Metinlerarası ilişkiler bağlamında Nazan Bekiroğlu'nun İsimle Ateş arasında adlı romanı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (61), 49-71.

Thompson, A. (2003). Caring in context: Four feminist theories on gender and education. *Curriculum Inquiry*, 33(1), 9-65

Turan, Ö. (2016). Nazan Bekiroğlu, Mezuniyet Gecesi. *İzdiham*, s. 32-37

Yazıcıoğlu, Y., Kayhan, Ü. (2011). *Aile yapısı ve ilişkileri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, A. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e: kadın kimliğinin biçimlendirilmesi. *ÇTTAD*, IX/20- 21, Bahar- Güz.

Extended

The basic material of literature is man. Since literature is a discipline that nourishes people, it works with many other disciplines besides itself. The main thing that distinguishes literature from other fields is the language of aesthetics. Although the literature covers all the oral and written information of the field, the only criterion here is whether the product presented is aesthetic or not. The main problems of literary research are based on the state of being human. It is almost impossible to base man, and especially his branch of science, which deals with the spirit world, on objective data. Since literary works have an interpretive character, they prevent the reader and researcher from objectivity. Because every text written has a different meaning for each reader. In this sense, the reader and the researcher are connected to each other at the same level.

A literary artist continues to accumulate culture throughout his life. The collection he has accumulated is also open to the literature and culture of other nations. In this respect, the author's domains can cover a very wide area. In fact, when examined from this point of view, the rewriting and interpretation of each text, the cultural achievements and interests of the artist affect the world of meaning of his art / work. Nazan Bekiroğlu, who is evaluated in this study, has given various works throughout his life with his identity as a writer, academician and reader. The fact that his works reach a wide readership gives meaning to the

Mücellâ Romanında Aile ve Hayat Karşısında Kadının Tutumu

Yusuf Kamil ÖZDAĞ-Doğu ÖZKAN

subjects he deals with in his works. Bekiroğlu, who is seen to be very productive in the field of contemporary Turkish literature, is also important in terms of literary research due to the richness of the resources he uses in his works. Is an important writer with his unique narrative and approach from locality to universality and his works that he has put forward with his feminine sensitivity. In this study, the attitude of women towards family and life in the novel Mücellâ was examined. The review was conducted on a thematic basis. Every work has a theme, and countless works can be written under the same theme. Bekiroğlu emphasizes that it is important to evaluate the existence of women in the context of humanity and history.

In the novel Mücellâ, which is evaluated in the study, the story of a girl who lives her life under the pressure of her mother is told. Mujla died his father before he was born. So he grows up next to his mother and older brother. After the marriage of his brother Fahir, the brother realized that his wife and mother could not live in the same house and moved to Istanbul. Mother Neyyire Hanım stays with herself and her daughter. This loneliness turns into pressures after a while with the difficulty of raising a girl. Her daughter also succumbed to the pressures she applied to protect her daughter. Mujla applies what his mother says by not making any sound.

It is decided that Mujla, whose pressure on his mother increases day by day, will not even go to school anymore. Neyyire Hanım does not send her daughter Evening Art so that she does not gossip, she teaches sewing and handicrafts. At the same time, Mücellâ's cousin Filiz also graduated from the school. After graduating from university and finding a job, Filiz marries someone she met at work and soon has a baby. While all this is happening, Mujla is still under the control of his mother. He can't get over the limits his mother set. Years pass, the elder brother has grandchildren; however, Mujla cannot start a family, but instead sews at home and makes dowry for others. When Mujla returns home one day while shopping, he learns that his mother is dead. This event affects him and he cannot recover for a while. His elder brother Fahir visits Mujla once after his mother's death; he gives money and leaves his brother alone again. In the meantime, Mujla becomes a companion to the people around him as he recovers; but no one understands it. One day, Mujla comes to the end of the road and breathes his last like his mother alone.

Bekiroğlu emphasizes the importance of the existence of feminine writing in the world of literature because men and women are located in different planes of perception towards the universe. It is seen that the work stands out in terms of evaluating the existence of women in the context of humanity and history. In the work, the themes discussed within the framework of the women's problem are listed as education, economic independence, love, marriage, violence, gender and honor. The novel is shaped around the lack of a father figure in the family after the death of the father character years ago, and the protectionist pressure applied to her daughter by Neyyire Hanım, who raised her children alone. Here, it is seen that the male-dominated social structure was imposed on Neyyire Hanım years ago and on her daughter by Neyyire Hanım. The author of the novel is Neyyire Hanım. Although Neyyire Hanım did not live under the same roof, she also established a dominion over Mümine Nurse, the wife of her deceased brother. However, it is seen that he cannot afford this domination to his son's wife Keriman.

Bekiroğlu's novels, families are usually nuclear and small families. In the novel Mücellâ, the Mücellâ family lives in a city. Therefore, although it is a family type far from traditional life, given the limited number of households, one comes across a family that carries the characteristics of the small family type that are common in modern life. In this case, in the novel Mücellâ; it is seen that there is a limited family type. The differences caused by the changes in social life in people's lives, especially women, were evaluated. It is not the changes in the life of society that the author particularly emphasizes; The reasons for the unchanged in Mujlala's life are to question. Under the social pressures, the deadlocks in male-female relations are underlined. In the novel, there are also projections from the author's autobiography.